

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. XIII–XIV (LIV–LV)
(2015–2016)

FASCICLE A/B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

MEDITERRANEAN
AND NON-EUROPEAN
ARCHAEOLOGY

WARSAW 2018

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM XIII–XIV (LIV–LV)
(2015–2016)

FASCYKUŁ A/B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

ARCHEOLOGIA
ŚRÓDZIEMNOMORSKA
I POZAEUROPEJSKA

WARSZAWA 2018

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW: Krzysztof Jakubiak

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktorzy: Dariusz Błaszczuk (d.blaszczuk@uw.edu.pl),
Jerzy Żelazowski (j.r.zelazowski@uw.edu.pl)

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Joanna Kalaga
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

Recenzenci tomu:

Zdzisław Bełka, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Joanna Kalaga, Uniwersytet Warszawski
Piotr Kittel, Uniwersytet Łódzki
Henryk Kobryń, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Jerzy Libera, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Andrzej Michałowski, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Michał Pawleta, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Jan Schuster, Uniwersytet Łódzki

All rights reserved

© 2018 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk:

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Spis treści

Contents

Fascykuł A/B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI
ARCHEOLOGIA ŚRÓDZIEMNOMORSKA I POZAEUROPEJSKA

Fascicle A/B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND
MEDITERRANEAN AND NON-EUROPEAN ARCHAEOLOGY

OD REDAKCJI.....9

Studia i materiały

Katarzyna Januszek, Katarzyna Pyżewicz

KRZEMIENNE NARZĘDZIA SZLIFOWANE Z PÓŻNEGO NEOLITU
– MIĘDZY FORMĄ A FUNKCJĄ 13
Late Neolithic polished flint tools – between form and function 27

Sylwia Domaradzka, Bartosz Józwiak, Michał Przedziecki

MATERIAŁY Z EPOKI KAMIENIA I WCZESNEJ EPOKI BRĄZU ZE STANOWISKA 2
W WOŹNEJWSI, GM. RAJGRÓD, WOJ. PODLASKIE Z BADAŃ W LATACH 2015–2016 29
Stone Age and Early Bronze Age archaeological material from the site 2 in Woźnawieś,
Rajgród commune, Podlaskie voivodship, from the excavations in 2015 and 2016 46

Agata Trzop-Szczypiorska, Radosław Karasiewicz-Szczypiorski

DOMY ZE STANOWISK KULTURY PRZEWORSKIEJ NA MAZOWSZU.
KILKA PRZYKŁADÓW Z NIEPUBLIKOWANYCH BADAŃ 47
Houses from sites of the Przeworsk Culture in Masovia. A few examples from unpublished research 70

Agata Chilińska-Früboes, Bartosz Kontny

PO JANTAR! RZYMSKI TROP W DALEKIM KRAJU ALBO RAZ JESZCZE
O ZNALEZISKACH Z DAWNEGO *ILISCHKEN* 73
Go for amber! Roman trace in a distant land or once more about old finds from former *Ilischken* 105

Dominik Chudzik

WYBRANE ASPEKTY WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO OSADNICTWA RÓWNINY ŁUKOWSKIEJ I WYSOCZYNY SIEDLECKIEJ.....	107
Selected Aspects of Early Medieval Settlement in the Łuków Plain and the Siedlce Upland	131

Dariusz Błaszczuk

POCHODZENIE I DIETA MĘŻCZYZNY POCHOWANEGO W GROBIE D162 Z CMENTARZYSKA W BODZIA W ŚWIETLE BADAŃ IZOTOPOWYCH.....	133
The provenance and diet of a man buried in the grave D162 from the cemetery in Bodzia in the light of isotopic analyses	155

Joanna Piątkowska-Malecka

ZWIERZĘCE SZCZĄTKI KOSTNE Z TERENU ŚREDNIOWIECZNEJ OSADY W SURAŻU, STAN. 7/125, GM. <i>LOCO</i> , POW. BIAŁOSTOCKI, WOJ. PODLASKIE	159
Animal skeletal remains from the medieval settlement in Suraż, site 7/125, Suraż commune, Białystok district, Podlaskie voivodship	174

Marta Osypińska, Joanna Piątkowska-Malecka

ZWIERZĘTA W ZAGRODACH NA TERENIE OSADY LUDNOŚCI KULTURY CERAMIKI WSTĘGOWEJ RYTEJ W LUDWINOWIE (STAN. 7, AUT. 112), GMINA I POWIAT WŁOCŁAWEK	175
Homestead Animals in Linear Pottery Culture Settlement in Ludwinów (Site 7, Aut 112), Włocławek Commune and District	193

Sławomir Wadył, Marek Krąpiec

DENDROCHRONOLOGIA O DATOWANIU WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO GRODZISKA W WĘGIELSZTYNIE, GM. WĘGORZEWO	195
Dendrochronology on the dating of an early medieval settlement in Węgielsztyn, Węgorzewo commune	203

Agnieszka Olech

SYSTEM OCHRONY I PRZECHOWYWANIA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH NA SŁOWACJI.....	205
System for Protection and Storage of Archaeological Collections in Slovakia.....	212

Kronika wykopalisk

Michał Przedziecki, Elżbieta Ciepiewska

RYDNO – STANOWISKO NOWY MŁYN, WYKOP I/2015, WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIE. BADANIA W ROKU 2015	215
Rydno – Site: Nowy Młyn, Cut I/2015, Świętokrzyskie voivodship. The excavations in 2015	218

Paweł Szymański

- CZERWONY DWÓR, STAN. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2015 221
Czerwony Dwór, site XXI, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2015.....226

Artur Brzóska, Piotr Prejs

- BADANIA NIEINWAZYJNE DNA WISŁY NA ODCINKU MOSTU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
DO MOSTU GDAŃSKIEGO, WARSZAWA, WOJ. MAZOWIECKIE,
BADANIA W LATACH 2015–2016 227
Non-invasive Survey of the Bottom of the Vistula River Between the Świętokrzyski Bridge
and the Gdański Bridge, Warsaw, Mazowieckie Voivodship, in the Years 2015 and 2016 230

Ewa Marczak-Łukasiewicz

- TRUSZKI-ZALESIE, STANOWISKO 1 „OKOP” I STANOWISKO 3 „SIEDLIŚKO”,
WOJ. PODLASKIE. BADANIA WYKOPALISKOWE W LATACH 2013, 2015 I 2016 231
Trzuski-Zalesie, Site 1 (‘Okop’) and Site 3 (‘Siedlisko’), Podlaskie voivodship.
Excavations in 2013, 2015, and 2016..... 233

Magdalena Natuniewicz-Sekuła

- WEKLICE, STAN. 7, POW. ELBLĄSKI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE.
BADANIA W LATACH 2015–2016 235
Weklice, Site 7, Elbląg district, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2015–2016 240

Michał Starski

- PUCK, UL. 1 MAJA 3, DZ. 168, BADANIA W LATACH 2014–2015 241
Puck, 1 Maja Street no. 3, Plot 168. The excavations in 2014 and 2015 248

Michał Starski

- SKARSZEWY – RYNEK, GM. SKARSZEWY, WOJ. POMORSKIE, BADANIA W 2015 ROKU 249
Skarszewy – the market square, Skarszewy commune, Pomorskie voivodship. The excavations in 2015 258

Sławomir Wadył

- PASYM, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 259
Pasym, site 1, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2016 265

Sławomir Wadył, Jerzy Łapo

- PERŁY, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 267
Perły, site 1, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2016 270

Witold Gumiński

- STANOWISKO TORFOWE ŁOWCÓW-ZBIERACZY Z EPOKI KAMIENIA.
SZCZEPANKI, STAN. 8, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 271
Szczepanki, site 8, Warmian-Masurian voivodship – a Stone Age peat-bog site of hunter-gatherers.
The excavations in 2016 278

Bartosz Kontny, Artur Brzoška, Anna Bucholc, Bartłomiej Kujda, Piotr Prejs

Z POWIETRZA, LĄDU I WODY. WSZECHSTRONNA WERYFIKACJA OSIEDLI NAWODNYCH MIKROREGIONU JEZIOR ORZYSZ I WYLEWY. BADANIA W ROKU 2016	279
From the air, land and water. A comprehensive verification of lake settlements of the microregion of the Orzysz and Wylewy lakes. The expedition in 2016.....	288

Andrzej Szela

BRUDNICE, ST. V, POW. ŻUROMIŃSKI. BADANIA WYKOPALISKOWE W SEZONIE 2015	289
Brudnice, site V, Żuromin district. The excavations in 2015	293

Andrzej Szela

BRUDNICE, ST. V, POW. ŻUROMIŃSKI. BADANIA WYKOPALISKOWE W SEZONIE 2016	295
Brudnice, site V, Żuromin district. The excavations in 2016	298

Roksana Chowaniec

PALAZZO ACREIDE, SICILY, ITALY. EXCAVATIONS IN 2015	299
Palazzolo Acreide, Sycylia, Włochy. Wykopaliska w 2015 r.	305

Rosa Lanteri, Marta Fituła

ANCIENT SETTLEMENTS IN THE TERRITORY OF NOTO (SYRACUSE PROVINCE): NEW DATA FROM THE GIOI AND NIURA DISTRICTS	307
Insedimenti Antichi nel Territorio di Noto (Provincia di Siracusa). Nuovi Dati Dalle Contrade "Gioi" e "Niura"	316
Ślady osadnictwa starożytnego terytorium Noto (prowincja Syrakuzy). Nowe znaleziska z „Contrada Gioi” i „Niura”	319

**Tadeusz Sarnowski, Agnieszka Tomas, Tomasz Dziurdzik,
Ludmiła A. Kovalevskaya, Emil Jęczmienowski, Piotr Zakrzewski**

NOVAE 2015. LEGIONARY DEFENCES AND EXTRAMURAL SETTLEMENT	321
Prace wykopaliskowe w Novae w 2015 r. Twierdzy legionowa i osiedle przyobozowe.	327

Martin Lemke

FIELDWORK AT NOVAE 2015	329
Wykopaliska w Novae w 2015 r.	335

Martin Lemke

FIELDWORK AT NOVAE 2016	337
Wykopaliska w Novae w 2016 r.	342

Martin Lemke

FIELDWORK AT RISAN 2015	343
Wykopaliska w Risan w 2015 r.	348

Martin Lemke

FIELDWORK AT RISAN 2016	349
Wykopaliska w Risan w 2016 r.	354

Tomasz Dziurdzik

LJUBŠKI ARCHAEOLOGICAL PROJECT: A ROMAN AND LATE ANTIQUE SETTLEMENT IN WESTERN HERZEGOVINA, 2015	355
Projekt archeologiczny Ljubuški (Ljubuški Archaeological Project) – osadnictwo okresu rzymskiego i późnoantycznego w zachodniej Hercegowinie, 2015 r.	363

Marcin Matera, Paweł Lech, Elżbieta Sroczyńska

TANAIS, RUSSIA. EXCAVATIONS IN THE 2015 SEASON	365
Tanais, Rosja. Wykopaliska w sezonie 2015	371

Marcin Matera, Paweł Lech, Elżbieta Sroczyńska

TANAIS, RUSSIA. EXCAVATIONS IN THE 2016 SEASON	373
Tanais, Rosja. Wykopaliska w sezonie 2016	380

Dmytro Nykonenko, Marcin Matera, Miron Bogacki, Wiesław Małkowski, Paweł Lech

KONSULOVSКОЕ HILLFORT, UKRAINE. NON-INVASIVE SURVEY IN 2015 SEASON	381
Grodzisko Konsułowskoje, Ukraina. Badania nieinwazyjne w sezonie 2015	388

Dmytro Nykonenko, Marcin Matera, Nadieżda Gawryluk, Paweł Lech

KONSULOVSКОЕ HILLFORT, UKRAINE. 2016 SEASON	389
Grodzisko Konsułowskoje, Ukraina. Badania w sezonie 2016	392

Barbara Kaim, Nazarij Buławka

THE SIXTH SEASON OF EXCAVATION AT GURUKLY DEPE, SOUTHERN TURKMENISTAN (2015)	393
Szósty sezon wykopalisk na stanowisku Gurukly Depe w południowym Turkmenistanie (2015)	388

Włodzimierz Godlewski

NAQLUN, EGYPT. EXCAVATIONS IN 2015	399
Naqlun, Egipt. Wykopaliska w 2015 r.	402

Dorota Dzierzbicka, Włodzimierz Godlewski

DONGOLA, SUDAN – SEASON 2015–2016	403
Dongola, Sudan – Sezon 2015–2016	412

Joanna Kalaga

RECENZJA: DARIUSZ BŁASZCZYK, DĄBRÓWKA STĘPNIOWSKA (RED.), *POCHÓWKI
W GROBACH KOMOROWYCH NA ZIEMIACH POLSKICH W OKRESIE WCZESNEGO
ŚREDNIOWIECZA*, ŚWIATOWIT, SUPPLEMENT SERIES P: PREHISTORY AND MIDDLE AGES,
VOL. XVIII, WARSZAWA 2016, 175 STRON, 93 ILUSTRACJE, 3 TABELE 415

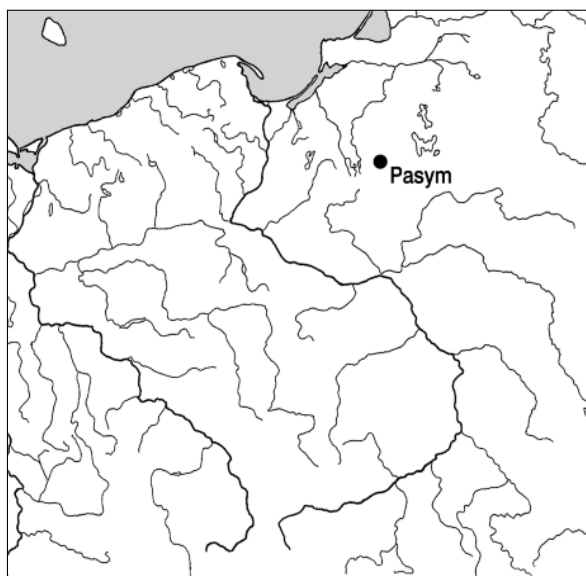
SŁAWOMIR WADYL

PASYM, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016

W 1879 r. nadleśniczy z Hartigswalde (Dłużki) o nazwisku Seehusen przesłał do Towarzystwa Prussia w Królewcu (*Altertumsgesellschaft Prussia*) zgłoszenie o zabytkach znajdujących w pobliżu miejsca zwanego Gayberg nad jeziorem Kalwa nieopodal Pasymia. Miejsce określił jako kurhan będący miejscem pochówków w różnych okresach prehistorycznych. W liście przesłanym do zarządu Towarzystwa zwrócił się z prośbą o wykonanie badań w tym miejscu (BUJACK 1880). Niebawem przeprowadzono pierwsze prace wykopaliskowe „Okrągłej Góry”, w wyniku których odkryto, że stanowisko w rzeczywistości jest grodziskiem, a nie kurhanem. Badania przyniosły niezwykle interesujące rezultaty (BOENIGK 1880; BUJACK 1881; 1888). W okresie powojennym pierwszym badaczem, zainteresowanym grodziskiem w Pasymiu, był Jerzy Antoniewicz, który pod koniec lat 40. XX w. wizytował i inwentaryzował liczne grodziska w Polsce północno-wschodniej celem zapewnienia tym obiektom należytej ochrony konserwatorskiej. Jednym ze stanowisk była „Okrągła Góra” w Pasymiu (ANTONIEWICZ 1950: 74–75), (**Ryc. 1**)¹. W latach 1961–1964 na grodzisku przeprowadzono szeroko zakrojone prace wykopaliskowe (ODOJ 1968). Pomimo bardzo interesujących rezultatów nie doczekały się one pełnego opracowania.

Prace archeologiczne na grodzisku w Pasymiu wznowiono w roku 2016. Ich głównym celem była weryfikacja dawnych wyników badań, przede wszystkim w zakresie chronologii². Biorąc pod uwagę fakt, że jest to jedyne grodzisko z horyzontu chronologicznego, który zazębia się z funkcjonowaniem grupy olsztyńskiej, wznowienie badań okazało się w pełni uzasadnione.

Grodzisko w Pasymiu znajduje się na półwyspie zwanym Ostrów, usytuowanym pomiędzy odnogami jeziora Kalwa (**Ryc. 2**). Jego nadzwyczaj malownicze położenie

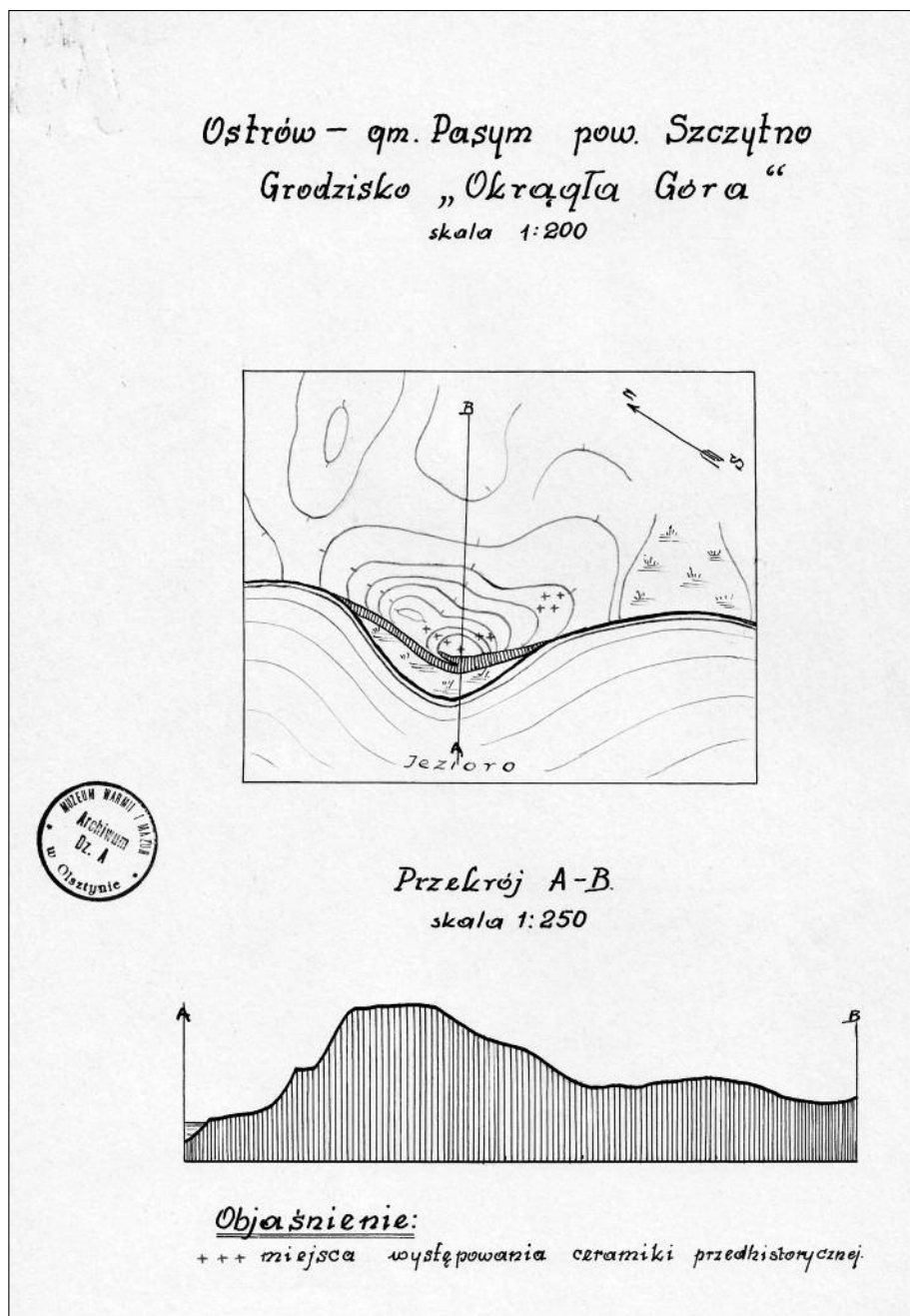

mogło być niewątpliwie magnesem przyciągającym społeczności w przeszłości. Badania wykopaliskowe poprzedzone były badaniami geofizycznymi metodą geomagnetyczną. Prospekcję geomagnetyczną, której celem było rozpoznanie i określenie położenia miejsc istotnych zmian w natężeniu pola magnetycznego (anomalii) na terenie grodziska i w jego bezpośredniej okolicy, a także dokładne wymierzenie wykopów z lat 60. XX w., przeprowadził Wiesław Małkowski z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Jeden z dawnych wykopów został zlokalizowany precyzyjnie, co pozwoliło na wytyczenie wykopów stycznych do miejsc dawnych badań. Przed rozpoczęciem prac wyznaczono nową siatkę arów uwzględniającą lokalizację wykopów archiwalnych i analizowanych obecnie. Badania geomagnetyczne uwidoczniły również liczne anomalie dipolowe związane z prawdopodobnymi pojedynczymi

¹ Jerzy Antoniewicz zainwentaryzował stanowisko pod nazwą Ostrów.

² Artykuł powstał w ramach realizacji projektu *Ziemie pruskie we wczesnym średniowieczu. Kształtowanie się nowej struktury osadniczo-terytorialnej i społecznej w świetle źródeł archeologicznych*. Badania zostały sfinansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych w ramach finansowania stażu po uzyskaniu

stopnia naukowego doktora, na podstawie decyzji numer DEC-2015/16/S/HS3/00533. Pracami kierował Sławomir Wadyl z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego wspierany przez Kacpra Martykę z Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. W badaniach uczestniczyły również Sylwia Borowicz, Anna Kubicka oraz grupa studentów z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Gdańskiego i Uniwersytetu Szczecińskiego.

Ryc. 1. Pasym, powiat Szczytno, st. 1. Szkic i przekrój grodziska wykonany przez Jerzego Antoniewicza (Archiwum Działu Archeologii Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie).

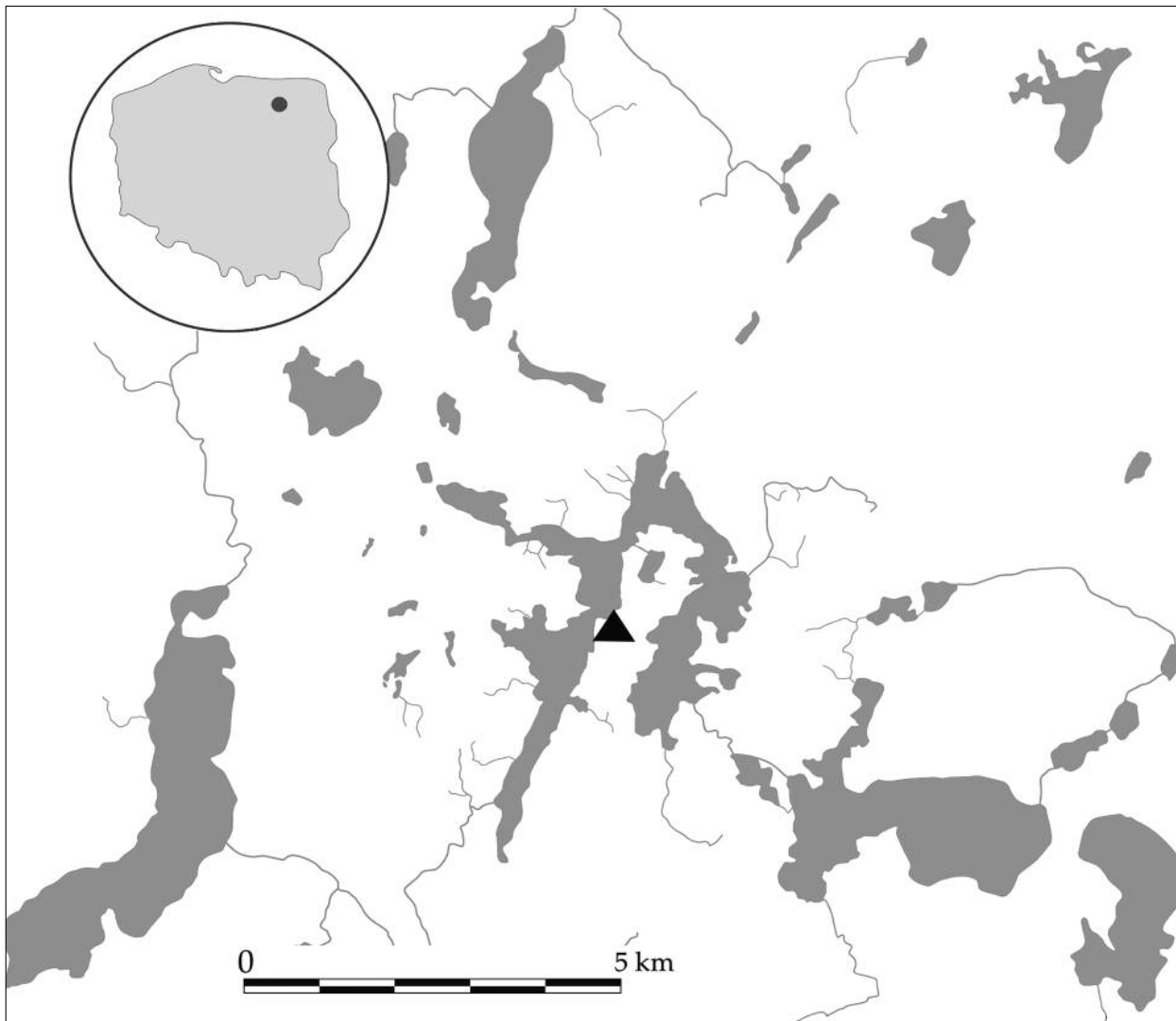
Fig. 1. Pasym, Szczytno district, site 1. The outline and cross-section of the stronghold made by Jerzy Antoniewicz (archives of the Archaeology Department of the Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn).

obiektami metalowymi, jak również anomalie liniowe, które mają przypuszczalny związek ze współczesnym ciągiem komunikacyjnym lub obecnością liniowych obiektów archeologicznych pod powierzchnią gruntu.

Wytyczono i wyeksplorowano trzy wykopy. Wykop 1/2017 (o wymiarach 10 × 10 m) założono w północno-zachodniej partii grodziska, częściowo na majdanie, częściowo zaś na stoku ostro opadającym w stronę jeziora. Wykop 2/2017 usytuowano na wschodnim stoku grodziska opadającym dość łagodnie w stronę płaskowyżu znajdującego się na północny wschód od wyniesienia. Wykop był styczny do rozległego wykopu z lat 60. XX w. i miał wymiary 55 × 5 m. Ostatni wykop (oznaczony numerem 3/2017)

wytyczono na płaskowyżu usytuowanym na północny wschód od grodziska. Zajmował obszar 0,75 ara. Łącznie badaniami objęto areal o powierzchni 4,75 ara.

W wykopie 1/2017 zarejestrowano nawarstwienia kulturowe o miąższości od 0,3 m (na majdanie) do 1,75 m na stoku i odsłonięto szereg obiektów. Były to zarówno rozległe, częściowo przebadane w latach 60. XX w., jak i niewielkie jamy oraz dołki postępowe. Część odsłoniętych obiektów należy datować na horyzont późnego okresu wędrówek ludów – początki wczesnego średniowiecza, inne natomiast pochodzą z wczesnej epoki żelaza (obiekty o tej metryce koncentrowały się, co zaskakująco, na stromych stokach opadających w stronę jeziora).

Ryc. 2. Lokalizacja grodziska w Pasymiu, pow. Szczytno (rys. S. Wadył).

Fig. 2. Localisation of the stronghold in Pasym, Szczytno district (drawing by S. Wadył).

Na podstawie rezultatów uzyskanych w wykopie 2, jego obszar można podzielić na dwie strefy: strefę umocnień we wschodniej części wykopu na stoku grodziska oraz strefę osadniczą usytuowaną na płaskowyżu znajdującym się na wschód i północny wschód od grodziska. W tzw. strefie umocnień udokumentowano struktury związane z funkcją obronną grodziska. Oprócz obiektów i nawarstwień, które należy wiązać z systemem umocnień zarejestrowano również te o charakterze osadniczym (przede

wszystkim jamy wyznaczające starszy horyzont chronologiczny datowany na wczesną epokę żelaza). Konstrukcje obronne rozciągały się na długości 36 m. Wśród elementów obronnych wyróżniono: główny wał otaczający pierwotnie majdan od strony lądu, platformę bądź murek kamienny – rodzaj licowania, wzmocnienia wału zarejestrowany od strony plateau, „fosę 1”, domniemany „wał 2”, najpotężniejszą „fosę 2” oraz dwie kolejne fosy³. W „strefie osadniczej” wyróżniono kilka jam osadniczych o nie do końca jasnej

³ Na obecnym, wstępnym etapie opracowania stanowiska wydaje się, że wszystkie te elementy tworzyły jeden złożony system obronny. Zmianę ustaleń w tej kwestii mogą przynieść w przy-

szłości dalsze prace badawcze, szczegółowe analizy materiałów zabytkowych oraz rezultaty planowanych datowań radiowęglowych.

funkcji. Z większości z nich pozyskano niewielką liczbę materiałów zabytkowych. Poza nimi zaobserwowano szereg dołków posłupowych, które występowały na przestrzeni dwóch arów. Udokumentowane obiekty reprezentują dwa główne horyzonty chronologiczne: wczesna epoka żelaza oraz późny okres wędrówek ludów – początki wczesnego średniowiecza.

W wykopie 3, wytyczonym na płaskowyżu, w miejscu gdzie podczas badań geofizycznych ujawniono anomalie liniowe, które mogły wiązać się z relikdami obiektów związanych z architekturą obronną grodziska, odsłonięto dwie niewielkie jamy oraz kilka dołków posłupowych. Rzeczono anomalie liniowe okazały się być przewarstwieniami ciemnopomarańczowej, rdzawej gliny.

W trakcie badań pozyskano liczne materiały zabytkowe: 9 199 fragmentów ceramiki (6 406 datowanych na późny okres wędrówek ludów – początki wczesnego średniowiecza), (Ryc. 3), przeszło 16 000 szczątków zwierzęcych oraz liczne zabytki tzw. wydzielone (Ryc. 4). Poza pojedynczymi przedmiotami, które można datować na młodszą epokę kamienia/wczesną epokę brązu (np. toporek kamienny), czy też wczesną epokę żelaza (fragment brą-

zowej szpili), zdecydowana większość materiałów pochodzi z horyzontu późnego okresu wędrówek ludów – początków wczesnego średniowiecza. Z bardziej interesujących przedmiotów można wskazać dwa kompletne grzebienie z poroża i dwie zapinki typu Wólka Prusinowska (WADYL 2017).

Badania przeprowadzone w 2016 r. zaowocowały odkryciem reliktdów zarówno zabudowy mieszkalno-gospodarczej, jak i świadectw niezwykle złożonego systemu obronnego grodziska w Pasymiu. Zarejestrowany potężny system obronny nie ma analogii. Ponadto nie są znane inne grodziska o tak wczesnej chronologii z ziem pruskich (z północno-wschodniej Polski i ziem sąsiednich). Na chwilę obecną grodzisko należy datować na okres od fazy E3 do końca fazy F, w chronologii bezwzględnej od około 650 do 900 n.e. Bardziej precyzyjne określenie chronologii będzie możliwe po wykonaniu analiz radiowęglowych.

dr Sławomir Wadyl
Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski
slawomirwadyl@wp.pl

Literatura

ANTONIEWICZ J.

1950 *Z zagadnień ochrony zabytków wczesnośredniowiecznego budownictwa obronnego na Warmii i Mazurach*, „Sprawozdania P.M.A” 3, 51–77.

BOENIGK H.

1880 *Der runde Berg bei Passenheim*, „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” 6 (1879–1880), 107–110.

BUJACK, G.

1880 *Sitzungsbericht der Altertumsgesellschaft Prussia vom 17 Juni. 1880*, „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” 6, 104–105.

1881 *Der runde Berg bei Passenheim*, „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” 7, 107–110.

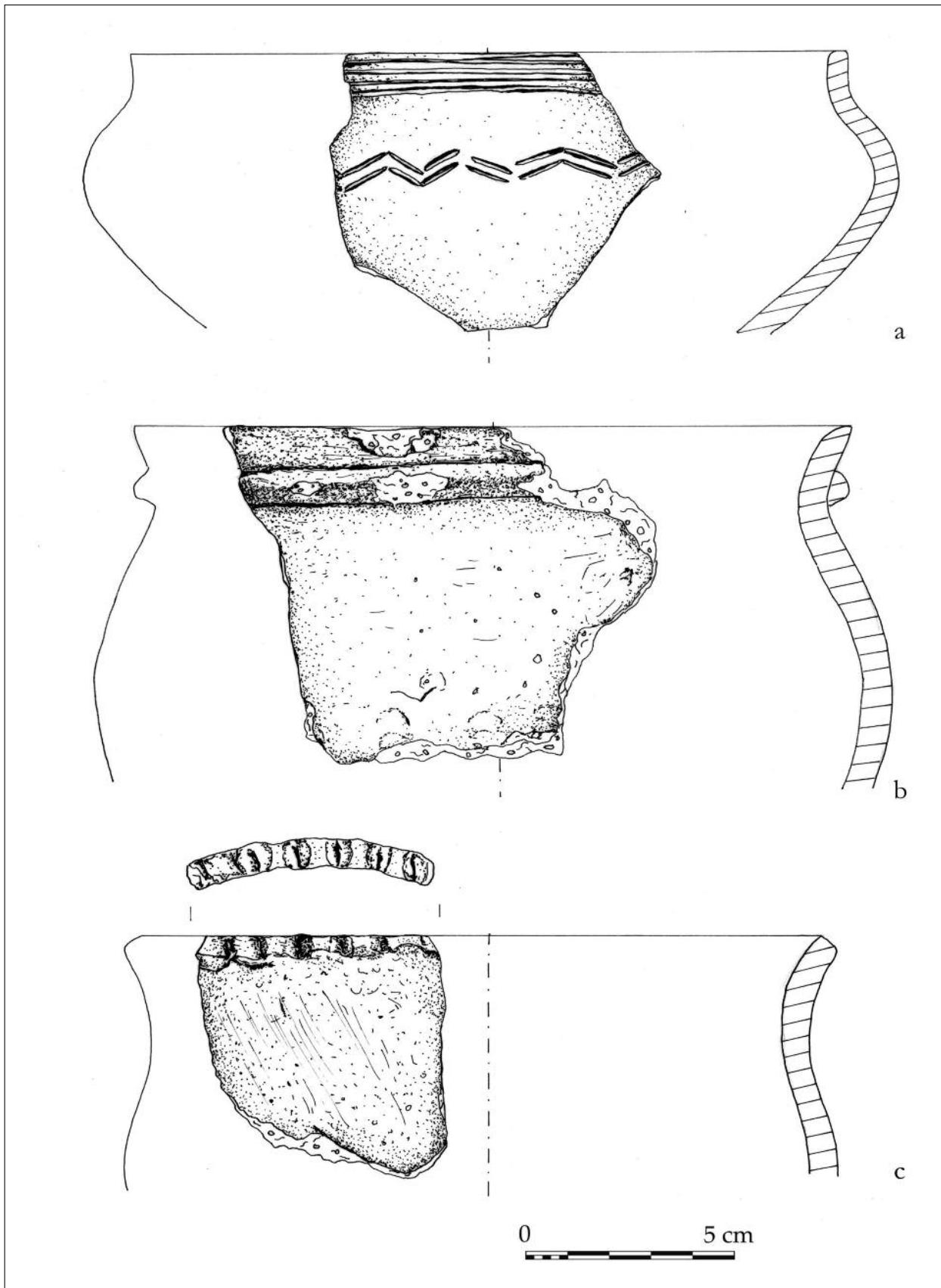
1888 *Der Kuglacker Schlossberg und andere Wallberge*, „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” 13, 89–93.

ODOJ R.

1968 *Wyniki badań grodziska z VI–VIII w. n.e. w Pasymiu, pow. Szczytno, a problemy kultury mazurskiej*, „Rocznik Olsztyński” 7, 113–147.

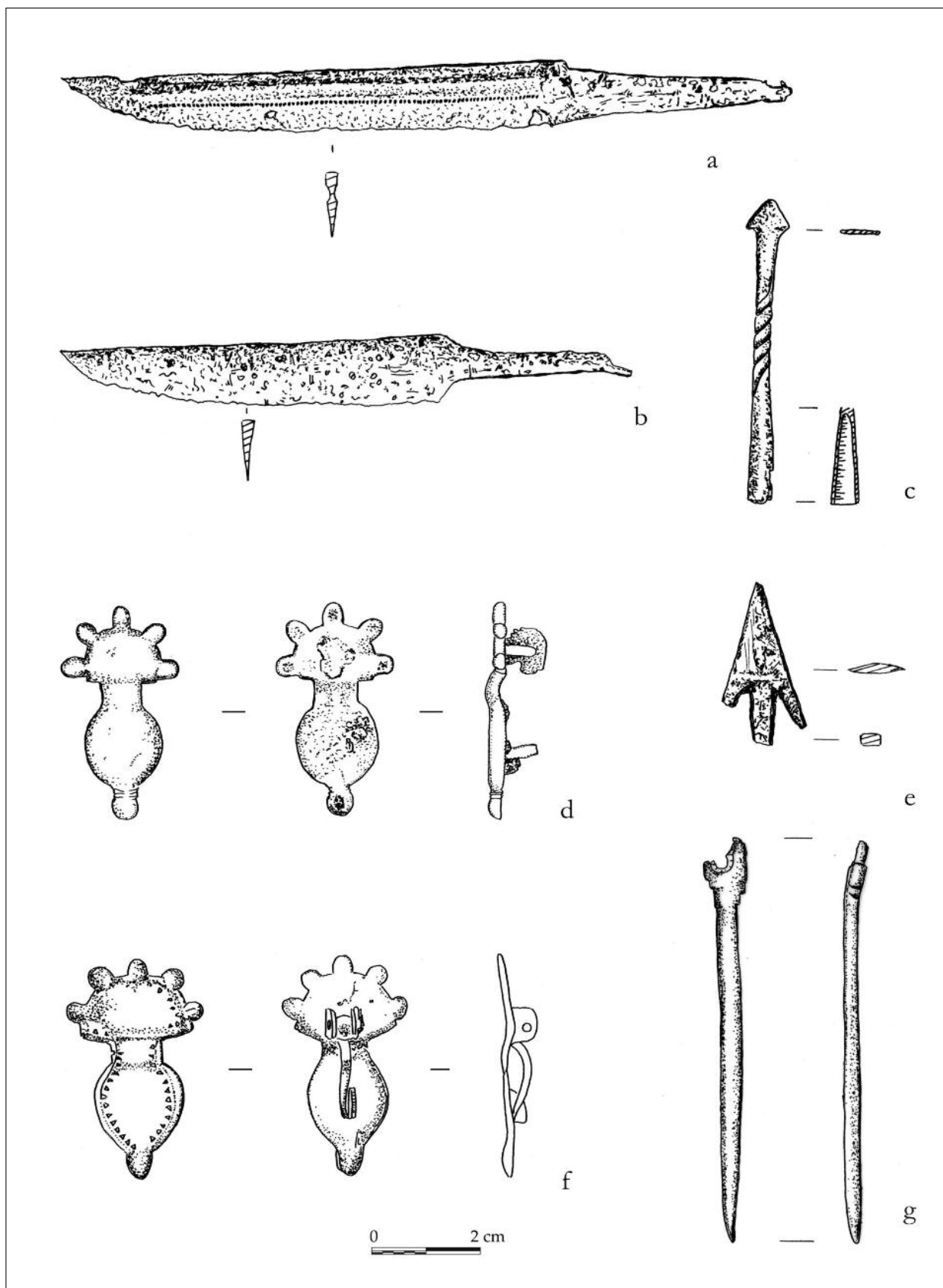
WADYL S.

2017 *Nowe odkrycie zapinek typu Wólka Prusinowska z grodziska w Pasymiu na tle dotychczasowych znalezisk*, (w:) J. Andrzejowski, C. von Carnap-Bornheim, A. Cieśliński, B. Kontny (red.), *Orbis Barbarorum. Studia ad Archaeologiam Germanorum et Baltorum Temporibus Imperii Romani Pertinentia* Adalberto Nowakowski Dedicata, Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina, VI, Warszawa–Schleswig, 254–260.

Ryc. 3. Pasy, pow. Szczytno, st. 1. Wybór ceramiki z badań (rys. D. Żak-Boryszko).

Fig. 3. Pasy, Szczytno district, site 1. Selected pottery from the excavations (drawing by D. Żak-Boryszko).

Ryc. 4. Pasym, pow. Szczytno, st. 1. Wybór zabytków z badań: a, b, c, e – żelazo; d, f – brąz; g – kość (rys. T. Ulivelli, D. Żak-Boryszko).
 Fig. 4. Pasym, Szczytno district, site 1. Selected artefacts from the excavations: a, b, c, e – iron; d, f – bronze; g – bone (drawings by T. Ulivelli, D. Żak-Boryszko).

SŁAWOMIR WADYL

PASYM, SITE 1, WARMIŃSKO-MAZURSKIE VOIVODSHIP. THE EXCAVATIONS IN 2016

In 2016, the excavations of the stronghold in Pasy, Szczytno district, were continued. Their main objective was to verify results of previous works, particularly regarding chronology. The excavations were preceded by a geophysical survey, whose aims included pinpointing the precise localisation of trenches from the 1960s. In the course of the works three trenches were explored. They were situated in the north-western part of the stronghold (trench 1), on its eastern slope (trench 2), and on a plateau

to the north-east from the elevation. In total, the excavated area amounted to 4.75 ares. Relics of residential and production buildings were revealed, as well as traces of an intriguing defensive system. At the current stage of investigation, they should be dated to between the E3 phase to the end of the F phase, i.e. between 650 and 900 AD in the absolute chronology.

Translated by Maciej Talaga